

TOPLUM GÖNÜLLÜLERİ VAKFI TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI REHBERİ



Toplumsal
Cinsiyet Eşitliği
Anaakımlaştırma
Programı

Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Rehberi

Toplum Gönüllüleri Vakfı Yayınları

Gençlik Araştırmaları ve Politikalar Departmanı

Yayımlayan:

Toplum Gönüllüleri Vakfı / Toplumsal Cinsiyet Anakımlaştırma Programı

Hobyar Mah. Aşirefendi Cd. Ankara - Konya Han N:20 K: 4

Tel.: +90 212 522 10 30 Faks: +90 212 522 10 33

E-posta: genckadinfonu@tog.org.tr

www.tog.org.tr - www.genckadinfonu.org

Hazırlayanlar: Başak Tuğsavul, Kübra Karagöz, Leyla Soydinç

Düzeltili: Başak Günsever

ISBN: 978-605-84205-5-7

İstanbul, Mayıs 2017

Grafik Tasarım ve Uygulama: Güngör Genç

Baskı ve Cilt: Alkan Matbaa - Berkay Pasajı No: 7/1 Mecidiyeköy - İstanbul

TOPLUM GÖNÜLLÜLERİ VAKFI TOPLUMSAL CİNSİYET ÇALIŞMALARI REHBERİ



Toplumsal
Cinsiyet Eşitliği
Anaakımlaştırma
Programı

İçindekiler

Hazırlayanlar	1
Önsöz	2
Temel Kavramlar	3
Biyolojik Cinsiyet - Toplumsal Cinsiyet	3
Toplumsal Cinsiyet Roller	4
Cinsiyet Kimliği (Gender Identity)	4
Transcinsiyet (Transgender)	4
Transseksüel (Transsexual)	4
Travesti (Karşıt giysicilik / Tra(ns)vestizm)	5
Cinsel Yönelim (Sexual Orientation)	5
Heteroseksizm ve Heteronormativite (Heterosexizm & Heteronormativity)	5
Homofobi / Bifobi / Transfobi (Homophobia)	6
Kuir (Queer)	6
Feminizm	6
Toplumsal Cinsiyete Dayalı Eşitsizlik ve Ayrımcılık	8
Ayrımcılık	8
Pozitif Ayrımcılık	8
Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Neyi Hedefler?	10
8 Mart Dünya Kadınlar Günü	11
25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü	12
Uluslararası Homofobi ve Transfobi Karşıtlığı Günü (International Day Against Homophobia and Transphobia)	12
LGBTI+ Onur Haftası	13
Toplumsal Cinsiyet Çalışması Yaparken Dikkat Edilecek Konular	14
Dil Kullanımı	14
Verilecek Mesajlar	16
Görsel Kullanımı	19
Tutum ve Davranışlar	21
Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarında İyi Proje Örnekleri	22
Toplum Gönüllüleri Vakfı - Pazar Yeri Projesi	22
Toplum Gönüllüleri Vakfı - "MorDüşün!" Projesi	23
Toplum Gönüllüleri Vakfı - Erkeklik İstisnai Bir Durumdur Fotoğraf Sergisi Projesi (EİBD)	24
Karakutu Derneği - Sokağın Konuşulmayan Hafızası: Toplumsal Cinsiyet Temelli Hafıza Yürüyüşü	24
Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Gençlik Topluluğu - Kadın Dostu Akdeniz Projesi	25
Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği - Genç Kadın Akademisi Projesi	25
Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği - Ne Var Ne Yok?!	26
Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği (Kaos GL) - LGBTİ bireyler için korku ve güven alanı haritası Projesi	27
Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları İçin Önerilen Etkinlikler	28
Kaynak Metinler ve Kaynakça	32

Hazırlayanlar



Başak Tuğsavul

1981 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nden mezun oldu. 2007 - 2011 yılları arasında TOG bünyesinde yürütülen sağlık ve toplumsal cinsiyet temalı projelerin koordinasyonunu yürüttü. 2012 yılında Gençlik Araştırmaları ve Politikalar Departmanı Yöneticiliği görevini üstlenen Başak Tuğsavul, halen İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde İnsan Hakları Hukuku Yüksek Lisans programına devam ediyor.



Kübra Karagöz

1990 yılında İstanbul'da doğdu. 2010 yılında Namık Kemal Üniversitesi Turizm ve Otel İşletmeciliği, 2015 yılında Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu. 3 yıl gönüllü faaliyet sürdürdüğü TOG bünyesinde 2014 yılı itibariyle Saha Koordinatörü olarak çalışmaya başladı. 2016 yılından itibaren Gençlik Araştırmaları ve Politikalar Departmanı altında Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırma Programı'nı koordine ediyor.



Leyla Soydinç

1990 yılında İzmir'de doğdu. 2012 yılında Yeditepe Üniversitesi Psikoloji bölümünden mezun oldu. 2013-2015 yılları arasında bir belediyenin kadın sığınagında psikolog olarak çalıştı. Yüksek lisans derecesini Kocaeli Üniversitesi Ruhsal Travma bölümünden aldı. Aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları'nda yüksek lisans eğitime devam ediyor. TOG Gençlik Araştırmaları ve Politikalar Departmanı'nda Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırma Programı'nı koordine ediyor ve aynı zamanda Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nde aktif gönüllülük yapıyor.

Önsöz

Toplum Gönüllüleri Vakfı 2010 yılından beri Yönetim Kurulu'nun aldığı bir kararla Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırma Programı'nı yürütmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması, her eylem alanı içerisinde ve eylemlerin; yani proje, politika ve programların gerçekleştiği kurumlarda tüm yapı ve işleyişin, sebep ve sonuçlarıyla toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı hedefleyen bir perspektif ile oluşturulması, geliştirilmesi ve izlenmesi anlamına gelmektedir. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet çalışmaları, LGBTİ+'ların hakları ve özgürlükleri çerçevesinde politika ve programların uygulanmasını da kapsar.

Toplumsal cinsiyet, erkeklik ve kadınlığın içinde bulunduğumuz tarihsel ve toplumsal koşulların bir ürünü olduğunu ifade eden bir kavramdır. Hepimiz cinsiyetimize dair bildiğimiz her şeyi yani rollerimizi, davranışlarımızı, neyi yapıp neyi yapamayacağımızı toplumsal hayatın her alanında, ailede, okulda, mahallede, televizyonda, kültür ve değerler sistemi içerisinde öğreniriz. Erkekler ve kadınlar için uygun görülen ve görülmeyen rol ve davranışlar bir yandan onları çeşitli kalıplara hapsederken, diğer yandan cinsiyetler arasında eşitsiz ilişkiler kurulmasına sebep olmaktadır. Bu eşitsiz güç ilişkisi, kadınların aleyhine işlemekte ve onların hak ve özgürlüklere erişimini engellemektedir.

Bu rehber kitapçık, Toplum Gönüllüsü gençlerin yerel örgütlenmelerinde yapacakları toplumsal cinsiyet çalışmalarına yol gösterici olması amacıyla hazırlanmıştır. Yapılacak çalışmalara alternatif öneriler ve kaynaklar sunulması hedeflenmiştir.

Bu rehber kitapçık aynı zamanda, Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırma Programı kapsamında Genç Kadın Fonu'nun düzenlediği Yaz Dönemsel Projesi katılımcılarının katkıları ile oluşturulmuştur.

Kitapçığın hazırlanmasına verdikleri katkılardan dolayı Ayçe İdil Ağca, Beyaz Bayram, Buse Toraman, Cansu Önen, Duygu İpekçi, Fulya Kılıç, Gülşah Bağcı, Merve Akar, Nevin Soyumert, Safiye Gülay Toker, Sezin Işıklı'ya teşekkür ederiz.

Toplum Gönüllüleri Vakfı
Toplumsal Cinsiyet
Anaakımlaştırma Programı

Temel Kavramlar

Biyolojik Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet (sex); cinsiyetler arasındaki genetik ve biyolojik farklılıklardır. Bu farklılıklar fizyolojik (yumurtalık veya testisler, kromozomlar, dış üreme organları, iç üreme organları ve hormonlar) olarak tanımlanabilir.

Toplumsal cinsiyet ise; kadınlık ve erkeğin toplumsal olarak kurulduğunu, kadın ve erkeklere atfedilen rol ve sorumlulukların; içinde yaşanılan tarihsel, toplumsal ve coğrafi koşulların bir ürünü olduğunu ifade eder. Kadınlar ve erkekler biyolojik farklılıklarla doğarsalar da onlara atfedilen tüm özellikler, içinde yaşadıkları toplum tarafından belirlenmektedir. Yani değişmez, sabit ve koşulsuz bir cinsiyet ve cinsiyet özelliği yoktur. Bu nedenle kadın ve erkek arasında kurulmuş eşitsiz ve hiyerarşik ilişkinin kendisi yapaydır; değişebilir, dönüştürülebilir bir ilişkidir.

Toplumsal cinsiyet, kişinin içinde yaşadığı toplumda aile, okul, iş yeri gibi sosyal ortamlardaki etkileşimleriyle belirlenmekte, toplumsal, dini ve kültürel öğretiler ile şekillenip yeniden üretilmektedir. Bunların yanında toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkeklik rolleri arasında toplumsal olarak kurgulanmış bir hiyerarşiyi ve güç ilişkisini de göstermektedir. Örneğin, ev içi iş bölümünün çoğunu kadınların üstlenmesi, tamamen kültürel olarak inşa edilmiş bir olgudur.

Cinsiyetler toplumda kadın ve erkek olarak kurgulansa da (ikili cinsiyet sistemi), intersekslerin* varlığı yalnızca iki biyolojik cinsiyet kategorisinin olmadığını ve cinsiyet konusundaki düşüncelerimizin (herkesi kadınlık ya da erkeklik kalıplarının içine sokmaya çalışmamızın) toplumsal olarak inşa edilmiş olduğunu göstermektedir.

Ayrıca cinsiyetin fizyolojiyi de dahil edebilecek şekilde tamamen bir toplumsal kurgu olduğunu söyleyen ve biyolojik cinsiyet - toplumsal cinsiyet ikiliğini reddeden tartışmalar da yürütülmektedir. Bu konuda Judith Butler'ın Cinsiyet Belası adlı kitabı yol gösterici olabilir.



***İnterseks:** Toplumsal olarak kurgulanmış kadın ve erkek tanımı dışında, yaygın olandan farklı anatomik cinsiyet özelliklerine (kromozomlar, salgı bezleri, genital ve/veya üreme organları) sahip kişilerdir. İnterseksüelliğin birçok şekli vardır ve tek bir biçimde tanımlamak mümkün değildir. İnterseksler kendilerini kadın, erkek, cinsiyetlerarası, cinsiyetsiz veya başka bir kimlikte tanımlayabilirler ve buna kendileri karar vermemelidirler. İnterseks politikalarının da önerdiği gibi interseks bedenlere kişilerin iradeleri dışında müdahale edilmemelidir.

Toplumsal Cinsiyet Roller (Gender Roles)

Toplumsal cinsiyet rolleri; toplum tarafından kişiye atfedilen ve kişinin uyması beklenen tutum, davranış ve eylemlerdir. Toplumsal cinsiyet rolleri zamansal, mekansal, toplumsal ve kültürel durumlara paralel olarak değişmekte, farklı görünümler kazanmaktadır. Bu nedenle durağan değil değişkendir ve dönüştürülebilir.

Örneğin, kadınlar toplumda anne ve eş rolleri üzerinden tanımlanmakta, duygusal ve kırılgan olarak resmedilmektedir. Tersî söz konusu olduğunda ise "kalıp dışı" ve "anormal" olarak nitelendirilmektedirler.

Aynı şekilde toplumsal cinsiyet rolleri erkekleri de belli kalıpların içine sokar ve erkeklerden koruyan, kollayan, dayanıklı bireyler olması ve duygusallık barındırmaması beklenir. Aksi durumlar kadınlık rolü olarak görüldüğü için aşağılama biçimi olarak kullanılır. Çünkü norm haline gelmiş toplumsal cinsiyet rollerine göre kadınlar ikincil konumda görülmektedir. Bu sebeple toplumsal algıya göre güçlü konumda olduğu düşünülen kişiler bu rolleri sergilediklerinde toplum tarafından ötekileştirilerek cezalandırılırlar.

Cinsiyet Kimliği (Gender Identity)

Kişinin biyolojik/doğumdan gelen cinsiyetini değil, kendisini tanımladığı cinsiyete ilişkin kimliğini ifade etmektedir. Kişinin kendini kadın ya da erkek olarak tanımlaması, kendi cinsiyetini nasıl algıladığının sonucudur.

Örneğin bir kişinin biyolojik cinsiyeti erkek olabilir, ancak o kişi kendisini kadın olarak tanımlayabilir. Bu durumda kişinin biyolojik cinsiyeti erkek, ancak cinsiyet kimliği kadındır. Ayrıca kişi kadın ve erkek kimliklerini kullanmadan da kendini tanımlayabilir ya da hiç tanımlamamayı tercih edebilir.



Transcinsiyet (Transgender): İngilizce bir tanımlama olup Türkçedeki travesti ve transseksüel tanımlamalarının ikisini de kapsamaktadır. LGBTİ+ kısaltmasındaki "T" harfi, transcinsiyet anlamında kullanılır.



Transseksüel (Transsexual): Kişinin doğduğu bedenın ötesinde/ dışında, kendisini "karşı cinsiyet"ten biri olarak tanımlamasıdır. Kadınlar ve erkekler kendilerini transseksüel (trans kadın ya da trans erkek) olarak tanımlayabilir.

Kişiler kendilerini tanımladıkları cinsiyet kimliğine göre trans geçiş ameliyatı olabilmektedir ama bu kişinin kendisini transseksüel olarak tanımlaması için gerekli bir koşul değildir. Bu yüzden bir kişiyi dış görünüşüne göre transseksüel olarak tanımlamak mümkün değildir. Transseksüellik asıl olarak kişilerin iç dünyası ve kendisini nasıl tanımlamak istediğiyle ilgilidir. Transseksüellik cinsiyete dair kimliği ifade etmektedir; kişilerin cinsel yönelimi ile alakası yoktur.

Travesti (Tra(ns)vestizm): Geçici olarak başka bir cinsiyete atfedilmiş özelliklere göre yaşamak için o cinsiyete ait giysilerin giyilmesidir. Kişilerde kalıcı bir cinsiyet değişikliği isteği bulunmayabilir. Bu nedenle travestilik, herhangi bir cinsiyet kimliği ya da cinsel yönelim değildir ve bir travesti heteroseksüel, eşcinsel veya biseksüel olabilir. Bu terim Avrupa’da kullanılan “crossdresser (karşıtıgysicilik)” kavramına denk düşmekte ama ülkemizde daha çok transseksüellikle karıştırılmaktadır. Travesti kavramı toplumda daha çok ‘kadın kılığındaki erkekler’ için kullanılsa da, tüm cinsiyetler için geçerlidir.

Cinsel Yönelim* (Sexual Orientation): Kişinin, belirli bir cinsiyetteki kişiye karşı süregelen duygusal, romantik ve cinsel çekimini ifade eder. Heteroseksüellik, eşcinsellik, biseksüellik gibi kavramlar cinsel yönelimi belirtir.

♀♂ **Heteroseksüellik (Heterosexuality):** Kişinin karşı cinsiyetten birine duygusal ve/veya cinsel ilgi duyması ve çekim yaşamaması olarak tanımlanır.

Eşcinsellik (Homosexuality): Kişinin kendi cinsiyetinden/ hemcinslerinden birine duygusal ve/veya cinsel ilgi duyması ve çekim yaşamaması olarak tanımlanır.

- Gey (Gay): Eşcinsel erkek. ♂♂

- Lezbiyen (Lesbian): Eşcinsel kadın. ♀♀

♀♂ **Biseksüellik (Bisexuality):** Her iki cinsiyete, duygusal ve/veya cinsel açıdan yönelebilen/ilgi duyan kişileri ifade etmektedir. Biseksüel kişiler iki cinsiyete de aynı ölçüde ilgi duymayabilir ve bu ilginin derecesi zaman içinde değişebilir.

○ **Aseksüellik (Asexuality):** Herhangi birine cinsel ilgi duymamak ve çekim yaşamamak olarak tanımlanabilir. Aseksüellik duygusal çekim ile ilgili değildir, aslen cinsel pratiklerle ilişkilidir.

Heteroseksizm ve Heteronormativite (Heterosexism & Heteronormativity)

Heteronormativite; heteroseksüelliğin tek, doğal ve meşru cinsel yönelim olduğunu ileri süren; diğer cinsel yönelimleri yok sayan, baskılayan ya da aşağılayan ideolojidir. Kadınlara yönelik ayrımcılık olan seksizmin (cinsiyetçilik), heteroseksüel olmayanlara yönelik hali olarak yorumlanabilir.

* Cinsel yönelim kavramı kadın/erkek ikili cinsiyet sistemi üzerinden tanımlanmış olduğu için günümüzde farklı tartışmalar da yaratmaktadır. Cinsel yönelim kişinin beyanı ile ilgilidir bu sebeple sabit değil, akışkandır.



Heteronormativite, sadece heteroseksüellik dışındaki yönelim ve kimliklerin yok sayılması, bastırılması ve dışlanmasına işaret etmez, aynı zamanda kadın-erkek ikiliğine dayalı toplumsal cinsiyet sistemini yeniden üretmek, kişileri yalnızca “kadın” ve “erkek” olarak tanımlar.

Heteroseksizm, heteroseksüelliği bir zorunluluk olarak görme, tek varoluş biçimi olarak dayatma ve buna dayalı ayrımcılık uygulama hâlidir.

Homofobi (Homophobia)

Eşcinsellere veya eşcinselliğe yönelik korku, nefret, önyargı, kalıp yargıları ve bu sonucunda oluşan olumsuz duygu, tutum ve davranışları ifade eder. Geniş manası ile heteroseksüellikten farklı cinsel yönelimlere sahip olan LGBTİ+ (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks ve diğer kimlik ve yönelimler) kişileri de içerir.

Bifobi (Biseksüellere yönelik ayrımcılık) ve **Transfobi** (Translara yönelik ayrımcılık) da bu kapsamda düşünülebilir.

Kuir (Queer)

Normaller üzerinden kurulan bütün sistemlerin yapısını, yani normativiteyi sorgulayan bir teodir. Kuir, kimlikleri reddetmez ama salt kimlikler üzerinden kurgulanan politikaları eleştirir. Cinsiyet, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, cinsel pratikler ve dolayısıyla cinsel kimliklerin üzerine kurulduğu her tür kategoriye karşı durmaktadır. Özellikle egemen olandan farklı cinsel oluşlar üzerine odaklanarak, hakim cinsiyet tarafından belirlenen ‘normal’ kategorilerinin cinsel davranışlara/eylemlere ve kimliklere yaptığı atıfların politik eleştirisini ortaya koyar.¹



Feminizm

Feminizm, kadınların tabi kılınmasına ve baskı altına alınmasına karşı bir ideolojidir ve hayatın her alanına işlemiş erkek egemen yapıyla yani “ataerki” ile mücadele etmeyi amaçlar. Yaygın olarak bilinen ve yaratılmaya çalışılan anlamıyla “erkek düşmanlığı” demek değildir. Feminizm toplumsal cinsiyet rolleriyle belirlenmiş erkeklik ve kadınlık algılarını sorgular, kadınların tahakküm altına alınarak ikincilleştirilen konumlarını değiştirmeyi hedefleyen politik bir hareket ve mücadele alanıdır. Tek bir feminizm yoktur ve hem tarihsel hem güncel anlamıyla farklı feminist akımlar olduğunu söylemek gerekir. Bell Hooks’a göre feminizm; “cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir hareket”tir.

1- Uluslararası Af Örgütü, LGBTİlere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadeleye Yönelik İnsan Hakları Eğitimi Programı Eğitici El Kitabı, Bölüm II: Teorik Arka Plan, s.49

Bütün toplumsal ve siyasi hareketlerde olduğu gibi feminizm de tarihsel, politik ve sosyal bir arka plan doğrultusunda ortaya çıkmış, gelişmiş ve değişim göstermiştir. Feminist hareket ilk dönemlerde hak kazanımları ve eşitlik kavramları üzerinden kanun önünde ve kamusal alandaki ayrımcılığa odaklanmışsa da (Birinci dalga feminizm) sonraki dönemlerde, var olan bütün sistemlerin ataerki ile ilişkisine dikkat çekerek ataerki sistemi ortadan kaldırmayı amaç edinmiştir. Kadınların özel alanda yaşadıkları sorunlara odaklanılmış ve “özel olan politiktir” sloganı feminist hareketin şiarı olmuştur. Ayrıca kadının hem emek piyasasında hem de ücretsiz ev içi emeği üzerinden sömürsüne odaklanılmıştır (ikinci dalga feminizm). Sonraki dönemde tek bir “kadınlık” olmadığı ve farklı kadınlık biçimlerinin farklı ezilmelere tekabül ettiği vurgulanmıştır. Bu dönemde post-modern feminizm, eko-feminizm gibi çeşitli akımlar feminist harekete dahil olmaya başlamıştır (Üçüncü dalga feminizm).



Önerilen Okumalar:

Birinci dalga kadın hareketi için Mary Wollstonecraft'ın Kadın Hakları'nın Gerekçelenirilmesi, liberal feminizmin ilk yazınsal örneği olarak görülür. Wollstonecraft bu kitapta kadınlara atfedilmiş olan özellikler, kız çocuklarının yetiştirilmesi, eğitim, görevler-evlilik-annelik temaları üzerinden anaakım düşünürlerin görüşlerine, özellikle J.J. Rousseau'ya eleştiriler yöneltmiştir.

İkinci dalga feminist hareket ile ilgili Simone De Beauvoir'ın İkinci Cins serisi kitapları okunabilir. Beauvoir bu kitaplarında; kadına atfedilen kişilik özelliklerine yönelik doğalcı yaklaşımı eleştirmiş, kadın kimliğinin toplumsal ve kültürel olarak inşa edilen yönüne ve süreçlerine odaklanmıştır. Ayrıca Beauvoir kadının kişilik yapısının ve davranışlarının ardındaki dinamikleri de tartışmıştır. Sosyalist feminist hareket için ise Gülnur Acar Savran'ın Beden Emek Tarih ya da Catharine MacKinnon'un Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru kitabına bakılabilir. Bu kitaplarda feminist hareketin kadın emeği, cinsiyetçi iş bölümü, özel alanda kadının ücretsiz ev içi emeği gibi konulara değinilmiştir.

Üçüncü dalga feminist harekete dahil edilebilecek olan Bell Hooks'un Feminizm Herkes İçindir kitabında ise feminist teori, şiddet, evlilik, cinsellik, aşk gibi konularla çok yönlü bir biçimde ele alınmıştır. Kitaptaki her bölümde, ilgili konu öncelikle tarihsel ve sosyo-politik bağlamıyla beraber incelenmiş, sonrasında ise konunun feminist teori ve politika açısından gelişimine bakılmıştır. Bu dönem özelinde özellikle cinsiyet/toplumsal cinsiyet kavramlarına “verili olmaları” üzerinden eleştiri getiren ve ikili cinsiyet sistemini sorgulayan Judith Butler'ın Cinsiyet Belası kitabı incelenebilir. Bu kitap aynı zamanda toplumsal cinsiyet çalışmalarında kuir yaklaşıma dair bir örnek olması bakımından ele alınabilir.

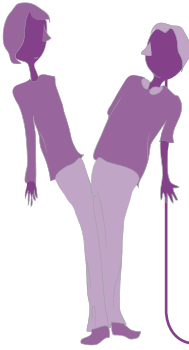
Feminizm halen; kamusal-özel alan sorunsalları, medya, kadın emeği ve bedeni üzerinden yapılan politikalar, ulusal ve uluslararası hukukun cinsiyetli yapısı, kadına yönelik şiddet ve cinsel şiddet konularını güncel tartışma alanına almaktadır.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Eşitsizlik ve Ayrımcılık

Ayrımcılık; kişilerin ya da bir grubun sahip olduğu doğuştan gelen veya sonradan edinilmiş kültürel özellikleri ve farkları sebebiyle toplumun geri kalan kısmı tarafından bilinçli olarak dışlanması anlamına gelmektedir. **Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık;** bu durumun toplumsal cinsiyete atfedilmiş roller üzerinden uygulanmasıdır.

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, erkek egemen sistem içerisinde, eril bir bakış açısı ve güçlü-güçsüz ilişkisi üzerinden sistemli bir biçimde kadına yönelik ayrımcılık (cinsiyetçilik) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadına yönelik ayrımcılık, **“Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi”**nin 1. maddesinde aşağıdaki gibi tanımlanmıştır.



“Bu sözleşmeye göre, ‘kadınlara karşı ayırım’ deyimi, kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.”

Pozitif ayrımcılık (Geçici Özel Önlem – Pozitif Eylem)

Kanun önünde herkes eşit olarak tanımlansa da uygulamada böyle değildir. Kişiler ırk, etnik köken, yaş, cinsiyet, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim vb. özelliklerinden dolayı toplum içerisinde baskı görebilir, ikincilleştirilebilir, fırsatlardan, kaynaklardan ve haklardan eşit şekilde yararlanamayabilir. Gerçek ve fiili bir eşitliğin sağlanması ancak tarihsel ve toplumsal olarak ikincilleştirilmiş bu ya da benzeri özelliklere sahip kişiler için bazı özel uygulamalar ortaya konmasıyla mümkün olur. Bu uygulamalara **geçici özel önlem** adı da verilir ve kişinin maruz bırakıldığı ayrımcılık ya da dezavantajlı durum giderilmeye çalışılır. Bu uygulamalar tarihsel-toplumsal koşullarda bir iyileşme sağlandığında ve herkes için eşit fırsatlar yaratıldığında ortadan kaldırılmak üzere planlanır. Bu nedenle geçicidirler.

Pozitif ayrımcılık (geçici özel önlem) özellikle katılım ve temsiliyette eşitliği sağlamaya yönelik bir araçtır. Siyasi, ekonomik, toplumsal ve sosyal hayatın her kademesine katılımı ilgili konularda çeşitli önlemlere başvurulabilir.

Örneğin, ABD’de siyahlara yönelik tarihsel ayrımcılığın sonucu olarak siyah öğrencilerin eğitimde eşit fırsatlara erişememesinden dolayı üniversiteye alımlarda onlara yönelik belirli kotalar mevcuttur.

Toplum Gönüllüleri Vakfı bünyesinde yapılan araştırmalarda kadın katılımının daha az olduğu gözlemlenmiş, bu nedenle yapılan faaliyetlere kadın katılımının artırılmasına yönelik kota uygulamaları (1 kadın, 1 erkek ya da 2 kadın katılımı) getirilmiştir.

Pozitif ayrımcılık; ‘geçici özel önlem’ ve ‘pozitif eylem’ gibi farklı şekillerde de kullanılmaktadır. Hangisinin kullanımın uygun olduğu ile ilgili tartışmalar sürmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Neyi Hedefler?

Toplumsal cinsiyet çalışmaları zorunlu cinsiyet kategorilerine karşı çıkarken, cinsiyetler arası hiyerarşiyi, eşitsizliği ve ataerkil toplum düzenini ifşa etmeyi ve bununla mücadele etmeyi hedeflemektedir.

"8 Mart Dünya Kadınlar Günü", "25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü", "17 Mayıs Uluslararası Homofobi ve Transfobi Karşıtlığı Günü" ve "LGBTI+ Onur Haftası" yukarıda bahsedilen eşitsiz ilişkileri, cinsiyet hiyerarşisini ve ataerkil toplum düzenini gözler önüne sermeyi hedefleyen, kadınları ve LGBTI+'ları bu yapılarla mücadeleye çağıran günlerdir. Bu çalışmalar elbette ki, sadece bu günlerle sınırlı kalmaz. Fakat özellikle bu günler ve haftalarda dayanışma ve mücadelenin güçlendirilmesi ve kamuoyu farkındalığının artırılmasına çalışılmaktadır.

8 Mart ve 25 Kasım günleri kadınların kendileri için mücadelelerini ve talep ettikleri hak ve özgürlüklerini daha fazla görünür kılmaya vesile olmakta ve kadınları örgütlü bir mücadeleye çağırmaktadır. Bu nedenle 8 Mart ve 25 Kasım günlerinin kadınlara "hediye verme", "onlara ilgi ve saygı gösterme" gibi hedefleri olmamalıdır. Bu tür nezaket içerdiği ya da kadınların değerini artırdığı varsayılan çalışmalar, tam tersi bir etki yaparak kadınların maruz bırakıldıkları baskı ve şiddetin failini ve nedenlerini görünmez kılarken, meselenin "nezakete" indirgenmesi ve bir tüketim nesnesine dönüştürülmesine de hizmet etmektedir. Ayrıca kadınları "narin, duygusal, bakıma ve ilgiye muhtaç" olarak kodlayan toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını pekiştirmektedir.



Bu çalışmalar, kadınlık /erkeklik rolleri ve aralarındaki tahakküm ilişkileri sorgulandığında anlamlı hale gelmektedir. Aynı zamanda 8 Mart ve 25 Kasım'da çalışma yapmak kadar; bu günlerin tarihsel geçmişini ve feminist hareket içerisindeki önemini de bilmek gereklidir.

8 Mart Dünya Kadınlar Günü

8 Mart 1857 tarihinde ABD'nin New York kentinde 40.000 dokuma işçisi kadın daha iyi çalışma koşulları istemiyle bir tekstil fabrikasında greve başlamıştır. Bu grev esnasında polis, işçileri fabrikaya kilitlemiştir. İşçilerin fabrikaya kilitlenmesinin ardından çıkan yangında, işçilerin fabrika önünde kurulan barikatlardan kaçamaması sonucunda çoğu kadın 129 işçi can vermiştir.

Bu olaydan 53 sene sonra, 26 - 27 Ağustos 1910 tarihinde Danimarka'da düzenlenen 2. Enternasyonal'e bağlı kadınlar toplantısında 1857 yılındaki tekstil fabrikası yangınında ölen kadın işçiler anısına 8 Mart'ın "Dünya Kadınlar Günü" olarak anılması önerisi getirilmiş ve öneri oy birliğiyle kabul edilmiştir. Ancak, 8 Mart tarihinin Dünya Kadınlar Günü olarak anılması, tam olarak 1921'de Moskova'da gerçekleştirilen 3. Uluslararası Kadınlar Konferansı'nda gerçekleşmiştir.

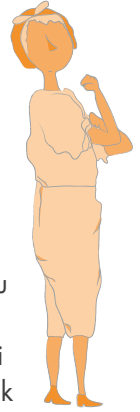
Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 16 Aralık 1977 tarihinde 8 Mart'ın "Dünya Kadınlar Günü" olarak anılmasını kabul etmiştir.

Feminist kuramın gelişmesi ve feminizmin bir hareket olarak yaygınlaşmasıyla birlikte kadınlar 8 Mart'ı ataerkiyle mücadele günü olarak takvimlerine almıştır.

Türkiye'de 8 Mart Dünya Kadınlar Günü ilk kez 1921 yılında kutlanmaya başlanmıştır. 1975 yılında ve onu izleyen yıllarda 8 Mart'lar daha yaygın ve yığinsal olarak kutlanmaya başlanmış ve kapalı mekanlardan sokaklara taşınmıştır.²

Dünya Kadınlar Günü mü, Dünya Emekçi Kadınlar Günü mü?

Kadınların her biri sınıf ve statülerine bakılmaksızın eşitsizliğe maruz kalır. Çünkü ataerki sistem kadınların topyekûn erkeklerin denetimi altında olduğu tahakküm ilişkilerini ifade eder. Yani kadınların sadece bir kısmının değil (genç, yaşlı, öğrenci, piyasada çalışan ve çalışmayan) hepsinin özgürlükleri ataerki sistemin denetimi altındadır. Ataerki denetim, şiddeti bir tehdit olarak bütün kadınlara yöneltmiştir. Ayrıca ev içi emeği bir şekilde ürettiği için (ya da ev içi emek kadına atfedilmiş bir rol olduğu için) aslında kadınların tümü emekçidir. Fakat ev içi emek görünmeyen, tanınmayan, ücreti ödenmeyen bir



2- United Nations, International Women's Day 2008: Investing in Women and Girls, History

emektir. Dolayısıyla kadınları emekçi olan ya da olmayan diye ayırmak ev içi emeği yok saymakta ve kadınların hepsinin üzerinde var olan eril tahakkümü görünmez kılmaktadır.

8 Mart bütün kadınların özgürleşme mücadelesinin sembolüdür. Bu nedenle 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'dür. Bununla birlikte 8 Mart'ın Emekçi Kadınlar Günü mü, Dünya Kadınlar Günü mü olduğu tartışmaları yıllardır sürdürülmektedir ve 8 Mart'ın tarihçesine gönderme yapılmaktadır.

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü³

25 Kasım 1960'ta Dominik Cumhuriyeti'nde diktatörlüğe karşı mücadele eden üç kız kardeş olan Patria, Minerva, Maria Mirabel'in cesetleri bir uçurumun dibinde bulunmuştur. Mirabel kardeşler, ülkelerindeki diktatörlüğe karşı mücadele ettikleri için pek çok kez hapsedilmiş ve son olarak arabalarından zorla indirilerek işkence sonucu katledilmişlerdir. Sonrasında bu katliam kayıtlara "araba kazası" olarak geçmiştir. Daha sonra Mirabel kardeşlerin, tecavüze maruz bırakılarak öldürüldüğü ortaya çıkmış ve üç kız kardeş diktatörlüğe karşı mücadelenin sembolü olmuşlardır.

Birleşmiş Milletler 17 Aralık 1999'da, 25 Kasım'ın "Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele ve Dayanışma Günü" olarak benimsenmesine karar vermiştir.

Uluslararası Homofobi ve Transfobi Karşıtlığı Günü (International Day Against Homophobia and Transphobia)

Uluslararası Homofobi ve Transfobi Karşıtlığı Günü, Dünya Sağlık Örgütü'nün eşcinselliği "Uluslararası Hastalık Sınıflandırması"ndan çıkardığı güne (17 Mayıs 1990) işaret etmektedir.

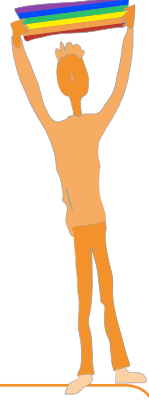
17 Mayıs tarihi, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlerle ilgili tüm fiziksel, ahlaki veya sembolik şiddet türlerine karşı durma günüdür.

3- International Day for the Elimination of Violence against Women". United Nations. United Nations. 2013.

LGBTİ+ Onur Haftası

Onur Haftası; Her yıl haziran ayında gerçekleştirilen ve dünya genelinde LGBTİ+'lara yönelik ayrımcılık, zorbalık, şiddet, dışlanma ve istismarın protesto edildiği, LGBTİ+'lar ve destekçilerinin katılımıyla gerçekleşen etkinlikleri kapsayan haftadır.

Onur Haftası içerisinde yapılan etkinlikler 1969 yılında New York'ta yaşanan Stonewall ayaklanmaları* anısına gerçekleştirilmektedir. Onur Haftası'nın son gününde Onur Yürüyüşü (Pride - Gay Pride) gerçekleştirilir.



*Stonewall Ayaklanmaları;

Stonewall Inn; müşteri çeşitliliği, konumu ve dans etme cazibesinden dolayı, birçok kişi tarafından "şehirdeki gey bar" olarak biliniyordu. O dönem gey barlarda sürekli polis baskınları yer alıyordu; ortalama ayda bir kez her bara bir baskın yapıldı.⁴

1969 yılının Haziran ayı sonunda, ABD'de bazı LGBTİ+'lar kendilerine uygulanan ayrımcılığa ve şiddete başkaldırarak Stonewall Inn'de protestoya başladılar. Polisin baskıyla olayı kontrol altına almaya çalışması sonucu barın dışında da büyük bir kalabalık toplandı ve uzun süren çatışmalar yaşandı. Bu olay eşcinsellerin cinsel azınlıklara uygulanan baskı ve şiddete karşı toplu halde seslerini çıkardıkları ilk olaydı ve sonrasında gittikçe güçlenen LGBTİ+ hareketlerinin de ilk kıvılcımı olarak kabul edildi.

Stonewall ayaklanmasının ilk yıldönümünde New York'ta ilk Onur Yürüyüşü düzenlendi. Yürüyüş Stonewall Ayaklanması'nda omuz omuza yapılan direnişin verdiği dayanışmayla oldukça kalabalık ve coşkulu gerçekleşti.

İlk yürüyüşten sonra, dünyanın çeşitli ülkelerinde Onur Haftası kutlanmaya başlandı ve LGBTİ+'lara yönelik ayrımcılık, zorbalık, şiddet, dışlama ve istismar çeşitli etkinliklerle protesto edildi. Onur Haftası'nın Pazar gününe denk gelen son gününde yapılan yürüyüş ülkemizde de 2003 yılından beri gittikçe artan katılımcı sayısı ile gerçekleştirilmektedir.⁵

4- Gzone, LGBT Direnişini Resmileştiren Ayaklanma:Stonewall,
<http://gzone.com.tr/lgbt-direnisini-resmilestiren-ayaklanma-stonewall/>

5- Lgbti.org, Stonewall Ayaklanmasından Bugüne Onur Yürüyüşü,
<http://lgbti.org/stonewall-ayaklanmasindan-bugune-onur-yuruyusu/>

Toplumsal Cinsiyet Çalışması Yaparken Dikkat Edilecek Konular

- Dil Kullanımı

"Dil, tarafsız değildir. O, yalnızca düşünceleri taşıyan bir araç değil; bizzat düşüncelerin şekillenmesinde etkindir." Dale Spencer

Toplumda kişilere kadınlık ve erkeklik rollerinin atfedilmesi, cinsiyetler arasında bu rollere göre yaratılan güç dengesizlikleri kullandığımız cümlelere yansımıştır. Bu anlamda özellikle kadınlar ve LGBTİ+'lar üzerinde tahakküm inşa etmenin en yaygın araçlarından biri cinsiyetçi/eril ve şiddeti yeniden üreten dil kullanımıdır. Dolayısıyla ataerkil ve heteronormatif düzen ile mücadelede şiddetsiz, cinsiyetsiz ve güçlendirici bir dil kullanımı önemli rol oynamaktadır.

Şiddetsiz ve eşitlikçi çalışmalar gerçekleştirmeye çalışırken dikkat edilmesi gereken başlıca şeylerden biri kalıplaşmış yargılar ve toplumsal cinsiyet rollerinden arınmış, şiddeti yeniden üretmeyen ve cinsiyetçi sözcüklerden bağımsız bir dil kullanmaktır.

Şiddetsiz ve Güçlendirici Dil Kullanımı

Şiddet dili, kişileri korkutmak, sindirmek gibi amaçlarla kurulur. Şiddetsiz dil; kişinin kendisini ve karşısındakini gözeterek kurduğu, şiddet içermeyen, şiddet çağrışımı yapmayan bir dil kullanımıdır

Toplumsal cinsiyet ile ilgili çalışmalar yaparken suçlamayan ve güç dengesizliğini beslemeyen, olumlu bir güce işaret eden kelimelerin kullanılması gereklidir.

Şiddetsiz dil kullanımı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz bırakılan kişiler üzerinden ve kişileri suçlayarak değil, durumun faili üzerinden konuşmayı ve maruz bırakılan kişiyi güçlendirmeyi hedefleyen kullanımdır.

Şiddet üzerine çalışma yapılıyorsa, şiddetin, bireyin yaşı, cinsel yönelimi, mesleği, kıyafeti gibi öğelerden bağımsız gerçekleştiğini unutmamak gereklidir. Şiddetin öfke, cinnet, çıldırma, kendini kaybetme gibi durumlarla nedenselleşmesine ve failin eylemlerini meşrulaştıran söylemlere müsaade edilmemelidir.

Bu gibi durumlarda şiddete maruz bırakılan kişiden bahsederken, olayın öznesinin şiddeti gerçekleştiren kişi olduğunu vurgulamak için "maruz kalan" yerine "maruz bırakılan" kavramının kullanılması daha uygundur. Negatif çağrışımlar yapan "kurban" ya da "mağdur" gibi kelimeler yerine "hayatta kalan" kavramı gibi daha güçlendirici bir dil kullanmak uygundur ya da Hayatta kalanları aşağılayan, yargılayan, suçlayan, utandıran bir dil kullanımından uzak durulmalıdır.



“Kıskançlık krizi nedeniyle cinnet getiren adam sevgilisini vahşice öldürdü.”

Bu cümledeki kullanımlar “kıskançlığı”, şiddeti meşrulaştıran bir argüman olarak sunmakta; şiddeti bir öfke kontrolü problemi gibi ele almakta ve şiddet içerikli dil kullanarak cümleyi tetikleyici bir hale getirmektedir.

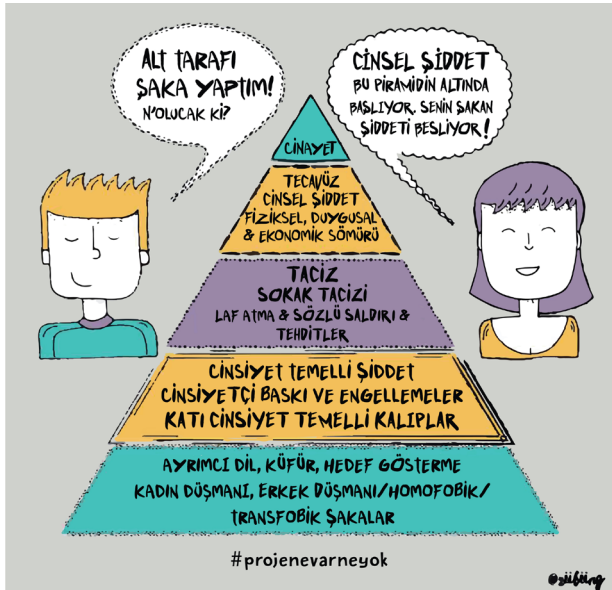
Cinsiyetsiz Dil Kullanımı

Belirli karakter özelliklerini ve toplumsal cinsiyet rollerini, cinsiyet kimliklerine ve cinsiyetlere atfetmemek üzerine kurgulanan dil kullanımıdır.

Cinsiyetsiz bir dil kurarken, hedef gösteren, homofobik, transfobik, bifobik ifadelerle yer verilemez.

Örneğin; bir iş yaparken “adam gibi yapmak” ifadesi erkekliğin ve erkek (adam) olmanın uygun bir durum, davranış olduğunun ve o işi layığı ile yapma halinin altını çizerken; “kız gibi - karı gibi yapmak” ifadesi uygun olmayan, baştan savma yapılmış durumları ifade ettiği varsayılarak bir cinsiyeti ve davranışı aşağılamaktadır. Kadın olmak, ‘kadın gibi’ davranmak aşağılanacak bir durum olamaz. Bunun yerine iş özelinde ‘doğru düzgün yapmak’ gibi ifadeler kullanılabilir.

Gündelik hayatta kullandığımız küfür ve argo terimler kadın ve LGBTİ+’ları aşağılayıcı, hedef gösterici ifadeler içermektedir. Çalışma yaparken kullandığımız dile bu bağlamda dikkat etmek oldukça önem taşımaktadır. Özellikle kullanılan dilin cinsiyet rollerini yeniden üretmemesi, cinsiyet kimliği ve yönelimle ilgili varsayımlar yapmamasına dikkat etmek gereklidir.



Görsel1.
Cinsel Şiddetle
Mücadele Derneği,
Proje Ne Var Ne
Yok?!

Neden “Kız” ve “Bayan” Yerine “Kadın” Kullanılmalı?

Kadın ve erkek cinsiyet belirten sözcüklerdir. Çoğunlukla “erkek” toplumdaki bütün erkekleri kapsayacak şekilde kullanılırken, “kadın”ın kullanımında sıkıntılar yaşanmakta, yerine bayan ve kız tercih edilmektedir.

Kadın sözcüğünün kullanımından çekinilmesinin bir nedeni olarak, “kadın”ın kulağa kaba geldiği ifade edilse de arka planda kadın kelimesinin cinsellik içerdiği düşüncesi yatmaktadır. “Erkek”in kullanımında kabalık bulunmazken “kadın” kelimesinde neden kabalık bulunduğu sorgulanması gereken bir meseledir. Bu bakış açısı; erkek cinselliğinin utanılacak bir şey olmadığını düşündürtürken, kadın cinselliğinin ise toplumsal bir ayıp olarak algılanmasına ve bu sebeple cinsiyet çağrışımı yapan “kadın” yerine, cinsiyetsiz olduğu düşünülen “bayan” kelimesinin tercih edilmesine yol açmaktadır.

Aynı şekilde kız-kadın vurgusu da cinselliği çağrıştırdığı düşünülerek bekar ve evli kadınları tanımlamak için kullanılmaktadır. Bu kullanım erkeklerden farklı olarak kadınlara yönelik bir ayrımcılık içermektedir. Çünkü kişilerin cinsiyetleri cinsellikle, evli ya da bekar olma durumuyla, toplumsal statülerle sınıflandırılmaz. Bu nedenle “kadın” yerine “bayan” ya da “kız” kelimesi her kullanıldığında, toplum tarafından kadına atfedilen bütün roller, ayrımcılıklar ve kadının toplumdaki yeri kabul edilmiş ve bu eşitsizlik dil ile yeniden üretilmiş olur.



- Verilecek Mesajlar

Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Hangi Mesajlardan Uzak Durmalıdır?

1. Cinsiyet rollerini pekiştiren mesajlar,

Toplumsal cinsiyet rolleri cinsiyetler arasındaki eşitsizliği ve güçlü - güçsüz ilişkisini oluşturur. Bu sebeple çalışma yaparken özellikle cinsiyet rollerini yeniden üreten, pekiştiren mesajlardan uzak durmak gerekmektedir.

Örneğin; “Kadınlar çiçektir, hassastır, bakıma ve ilgiye muhtaçtır” gibi söylemler güçlü - güçsüz ilişkisine referans vermektedir. Kadınların korunmaya ve bakıma muhtaç olduğu ancak erkeklerin güçlü, kuvvetli, geçimi sağlayan ve kadınları koruyan kişiler olarak algılanması eşitsizliği tekrar ve tekrar üretmektedir. Oysa ki bu durum yanlış bir genellemeden ibarettir.

2. Kadınların ev içi rollerinin doğal olduğunu vurgulayan mesajlar,

Kadınların ev içi emeği görünmeyen bir iş gücüdür. Genellikle ev işlerinin büyük çoğunluğu kadınların görevi gibi görülmekte ve iş gücü olarak değil, cinsiyetin getirdiği bir sorumluluk olarak algılanmaktadır. Oysa ev işlerini kimin yapacağı üzerinde cinsiyetlerin bir belirleyiciliği yoktur. Bu tamamen toplumsal bir önyargıdır ve kadınların durumunu iki türlü olarak dezavantajlı kılmaktadır.

Birincisi; ev işleri, kapalı bir alanda ve sosyal hayatın dışında yapılan, durağan, kendini tekrar eden ve hiçbir yaratıcılığı olmayan işler olarak tek bir cinsiyete yüklenmektedir.

İkincisi; bu işlere karşılık ücret ödenmediği için ev işi, kadınların gelirden yoksun ve görünmez bir emekle hayat boyu çalışmalarına sebep olmaktadır.

Bu sebeple yapılacak çalışmalarda “Kadınlar beceriklidir, kadınlar ev işi yapar, yemek yapar, çamaşır yıkar, çocuk bakar” gibi mesajlar vermek bu rollerin doğal olduğunu düşündürmektedir.

3. Erkeklerin fiziksel gücünü vurgulayan mesajlar,



Güç fiziksel olarak erkeklik ile ilişkilendirilmektedir. Bu durum fiziksel olarak kadınların daha kırılgan ve narin olduğuna dair bir mesaj vermekle beraber, erkeklerin de güçlü olmak, duygusal olmamak gibi zorunlulukları olduğuna dair mesajları beraberinde getirmektedir.

Örneğin; “Erkekler serttir, agresiftir, duygusal olmayandır” gibi söylemler fiziksel gücü vurgulayan mesajlar vermektedir. Erkeklerin bu erkeklik rollerini benimsemesini beklemek, başka türlü bir erkekliğin var olamayacağını söylemekte ve bu rolleri benimsemeyen kişileri reddetmektedir.

4. Erkeklerin kadınlardan daha üstün, daha güçlü, daha mantıklı, daha zeki vb. olduğunu düşündüren mesajlar

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yaratan temel unsurlardan biri kadınları erkeklere göre aşağı ve ikincil görmektir. Bu nedenle “bilimsel” olduğu iddia edilerek verilecek her türlü örnek bu eşitsizliği beslemeye yarayacaktır. Kadınlar ve erkekler arasındaki farkların çoğunlukla doğa ve bilimi referans alarak açıklanması aslında bu alanların da cinsiyetçi bakış açısıyla yorumlanmasının sonucudur. Güç, akıl yürütme, zeka gibi unsurlar sadece kadınlar ve erkekler arasında değil, kadınların ve erkeklerin kendi arasında da tarihsel-toplumsal koşullara göre farklılık gösterir.

5. İgili ilişkilerde kıskançlık, sahiplenme, kontrol etme, denetleme gibi davranış biçimlerini olumlayan mesajlar,

İgili ilişkilerde partnerlerin birbirini baskılayarak, kontrol ve denetim altına alarak flört şiddeti uygulaması ihtimali vardır. Çalışma yaparken bu gibi mesajlar vermek şiddeti meşru kılmaktadır.

6. Homofobik, Bifobik ve Transfobik mesajlar⁶

Cinsel yönelimi ya da cinsiyet kimliği nedeniyle bir kişiyi aşağılayan, hor gören, küçümseyen ya da onu belirli kalıp yargılar içerisinde ifade eden tüm mesajlar bu kategoriye girmektedir. Örneğin; geylerden bahsedilirken kadın kıyafetleri giyen erkek ya da feminen davranışlar sergileyen erkek mizansenini yaratmak bir önyargı göstergesidir. Tüm eşcinsel erkeklerin “kadınsı” tavırlar sergilediğine dair bir algıyı gösterir. Oysa cinsel yönelimin zorunlu olarak cinsiyet rolüyle bir ilişkisi yoktur. Aynı şekilde bütün transseksüellerin seks işçisi olduklarına dair söylemler de transfobiye örnek verilebilir.

6- Bkz. Toplumsal Cinsiyet Roller/ Homofobi

Hangi eylemler bu olumsuz mesajları verir?

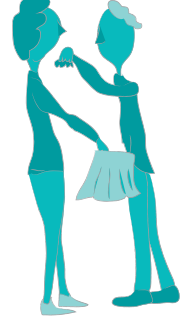
- Kadınlara çiçek dağıtmak,

Çalışmalar içerisinde kadınlara çiçek dağıtılan etkinlikleri eklemek kadınları narin, duygusal, korunmaya ve bakıma muhtaç olarak kodlayan cinsiyet rollerini pekiştirmektedir. Duygusal olmak, narin olmak gibi durumlar tek bir cinsiyete indirgenmeyecek özelliklerdir.

Ayrıca kadınlara çiçek dağıtmak eşitsizliği ortadan kaldırmaya yönelik güçlendirici bir etki yaratmamakta ve güçlendirici bir mesaj içermemektedir.

- Erkeklerle etek giydirmek, kadınlara bıyık takmak,

Bu gibi eylemler bir yandan toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirirken, bir yandan da etek giyen "erkekler" ya da bıyıklı "kadınlar" olmadığını varsaymaktadır. Ayrıca bu gibi çalışmalar kadınlığa atfedilen özelliklerin erkekleri aşağılama biçimi olarak kullanılmasını da desteklemektedir.



- Şiddeti protesto etmek için şiddeti çağrıştıran makyaj yapmak,

Şiddeti önlemeye çalışmak için şiddete maruz bırakılmış kişilerin "yerine" geçerek empati oluşturmaya çalışmak; faili ve yaptığı eylemi değil, şiddete maruz bırakılan kişiyi odağa alır. Bu durum şiddete maruz bırakılan kişiyi bir acıma ve üzülmeye duygusu ile özdeşleştirmeye neden olmaktadır.

Şiddet, şiddetin görselleştirilmesiyle önlenemez. Şiddeti uygulayanlar (failler), şiddete maruz bırakılan kişilerin resimleri teşhir edildiğinde bu davranıştan vazgeçmeyeceklerdir. Şiddetle mücadele ancak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sorgulanmasıyla mümkündür. Çünkü sorunun kaynağı eşitsiz algının kendisidir.

- Erkekleri tüm aktivitelerin en önünde bulundurmak ve çalışmalarda en aktif karar alıcı olarak belirlemek,

Cinsiyet eşitsizliği kadınların ve LGBTİ+'ların birçok alanda bulunamamasının, arka plana atılmasının ve ikincilleştirilmesinin sonucudur. Bir aktivitenin nasıl yapıldığı, ne anlatacağına dair mesajı da içereceğinden, toplumsal cinsiyet temalı çalışmalarda kadınların ve LGBTİ+'ların aktif olması ve çalışmanın merkezinde bulunması önemlidir.

Toplumsal cinsiyet çalışmaları hangi mesajları vermeyi hedeflemelidir?

- Kadın ve erkeklerin birbirine göre ayrıcalıkları olmadığı, her alanda eşit oldukları ve erkeklerin kadınlardan üstün olmadığını vurgulayan mesajlar,
- Kadınların özgür, kendi kararlarını alabilen bireyler olduğunu anlatan mesajlar,
- Kadınların sosyal, ekonomik ve politik olarak güçlendirilmesini içeren mesajlar,
- Kadınların ve erkeklerin zorunlu cinsiyet rollerine mahkum olmadığını anlatan mesajlar,
- Cinsiyetlerin tarihsel, toplumsal ve kültürel olarak belirlendiğini, dolayısıyla cinsiyet ayrımcılığının ve eşitsizliğinin giderilebileceğini içeren mesajlar,
- Kadınların cinsel ve bedensel kararlarını özgürce alabileceklerini vurgulayan mesajlar,
- Cinsiyeti sadece kadın ve erkek olarak sınırlamayan ve farklı cinsiyet kimliklerini öne çıkaran mesajlar,
- LGBTİ+'lara karşı ayrımcılık ve önyargıların giderilmesine yönelik mesajlar.



- Görsel Kullanımı

Toplumsal cinsiyet alanında yapılan çalışmalarda kullanılacak görseller de dil kadar önemlidir. Yapılacak olan bütün çalışmalarda toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmeyen, şiddet içermeyen, şiddeti tetiklemeyen, projenin vermek istediği güçlendirici mesajlara uygun olan görseller kullanılmalıdır.

Özellikle şiddet temalı projelerde sık sık tercih edilen; hayatta kalanın bedenini nesneleştiren, faili "canavar" olarak gösteren, tetikleyici, şiddet içeren, toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üreten, toplumsal cinsiyetle ilgili mitleri besleyen görsellerden kaçınılmalıdır.

Örneğin; kadına yönelik şiddet temalı etkinliklerde fiziksel şiddete maruz bırakılmış kadın fotoğrafları hayatta kalanı nesneleştirmekte, şiddeti yalnızca fiziksel boyuta indirgemekte ve şiddetten hayatta kalanın şiddetle ilgili travmatik anılarını tetikleyerek onu rahatsız edebilmektedir. Aynı zamanda şiddet uygulayanı "canavarlaştıran" görseller de failin akıl hastası, öfkesini kontrol edemeyen biri olduğu mitini beslemektedir.



* Kullanılmaması gereken, olumsuz görsel örneği

Yine aynı şekilde kullanılan gelinlikli fotoğraflar da kadınları evlilik ile özdeşleştiren rolleri beslemekte ve kadını bu rol üzerinden nesneleştirmektedir. Üstelik bu kullanım yalnızca evli kadınların şiddete maruz bırakılabileceklerini ya da şiddetin ancak evlilik ilişkisi içerisinde gerçekleşebileceği mitini de beslemiş olur. Ancak biliyoruz ki şiddet güç ilişkilerinin olduğu her yerde yaşanır ve herkes maruz bırakılabilir.

Toplumsal cinsiyetle ilgili çalışmalarda “kadın” ve “erkek” rollerinin değişimine dayanan görseller de yine toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmekte ve kişilerin kendilerine özgü seçtikleri rolleri ve kimlikleri yok saymakta ya da yargılamaktadır. Örneğin etek giyen bir erkek kullanımı; etek giyen erkekleri yargılayarak ya da aslında var olmadıklarını var sayarak ve etek giymeyi kadına özgü kabul ederek bu rolleri yeniden üretmiş olur.

Bu nedenle yapılacak tüm etkinliklerde yukarıda belirtilen noktalara dikkat edilerek güçlendirici görsellerin seçilmesi çok önemlidir.

*Kullanılabilecek görsel örnekleri



Önemli hatırlatma: Kullanılacak görsellerin bir kişiye, bir derneğe ya da bir inisiyatife ait olma durumlarında bu kişi ve kurumlardan izin alınmalı, görsel paylaşırsak mutlaka kaynağı belirtilmelidir.

Kaynak: Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği

- Tutum ve Davranışlar

Toplumsal cinsiyetle ilgili çalışmaları yaparken etkinliklerin en iyi şekilde uygulanması ve amacına ulaşması için tutum ve davranışların da cinsiyetçilik ve şiddetten arınmış olması önemlidir.

Örneğin; kadınlar ve erkeklerin birlikte yürüttükleri projeler içerisinde iş bölümünü geleneksel erkek ve kadın rollerine uygun bir şekilde dağıtmak yerine, eşit bir şekilde dağıtmaya özen gösterilmelidir. Mutfak ve temizlik gibi kadınlara atfedilen işler ortak bir şekilde, her iki grup arasında bölüşülmelidir. Ayrıca kadınların özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği projelerinde karar alıcı bir konumda aktif rol almaları gerekmektedir.



Etkinliklerin uygulama süresince cinsiyetçilikten uzak ve şiddetsiz bir çalışmaya özen göstermek, kişilerin şiddetle ilgili olası travmatik deneyimlerini tetikleyerek onları rahatsız edebilecek etkinliklerde gereken bilgilendirmeleri yapmak, yetkinlik gerektiren etkinliklerde mutlaka dışarıdan destek talep etmek önemlidir.

Örneğin; flört şiddeti üzerine yapılacak bir forum tiyatro/yaratıcı drama çalışmasında mutlaka bu konuda uzman birinden destek alınması gereklidir.

Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarında Örnek Alınabilecek İyi Projeler



Toplum Gönüllüleri Vakfı Pazar Yeri Projesi

Pazar Yeri Projesi; kadınların toplumdaki konumunun güçlendirilmesi ve hak ihlalleri konusunda kadınların bilinçlendirilmesi yönünde, ilgili sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimleri bir araya getirerek semt pazarlarında kadınlarla buluşturmak ve semt pazarlarını kadınların güçlendirilmesine dair çalışmaların yürütülebileceği alanlar olarak öne çıkarmak amacıyla gerçekleştirilen bir projedir.

Proje, kadınları şiddetten korunma, sağlık hizmetlerinden yararlanma ve eğitim hakları konusunda bilinçlendirmek; kadının ekonomik özgürlüğünü elde edebilmesi ve toplumdaki ayrımcılık ve kadın statüsü konularında farkındalık yaratmak için semt pazarlarında stant açılarak, birebir sözlü bilgilendirmeler yapıp broşürler dağıtılarak uygulanmaktadır.

Neden Örnek Alınabilir?

Bu gibi dışarıya yönelik projeler; projenin amaçladığı etkinin yayılması, normal şartlarda etkinliğe gelmeyecek ya da gelemeyecek kişilere de ulaşılabilmesi açısından önemlidir. Pazar Yeri Projesi semt pazarlarında gerçekleştiği için farklı pek çok kadına ulaşmaktadır. Hem yaş aralığı, hem bilgiye erişim farklılıkları olan pek çok kadınla birebir temas etmek ve hak ihlallerine dair bilgilendirme yapmak, hem de uygulamasının kolaylığı sebebiyle örnek alınabilecek iyi bir projedir.

"MorDüşün!" Projesi, hem yerel Toplum Gönüllüsü örgütlenmelerinin içinde, hem de Toplum Gönüllüleri'nin ulusal düzeydeki yapılarında, katılımın niceliği ve niteliği açısından toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya katkıda bulunmayı ve bunun için geliştireceği araçlarla farklı gençlik örgütlerine bir model sunmayı amaçlayan bir cinsiyet eşitliği izleme projesidir.

"MorDüşün!" Projesi ile belirli sayıda Toplum Gönüllüsü örgütlenmesi seçilerek, bu örgütlenmelerde toplumsal cinsiyet izleme kapasitesi oluşturulması, toplumsal cinsiyet eşitliğine dair mevcut durumun (görev dağılımları, sorumluluklar, karar ve yetkinliklerde ağırlık, cinsiyete göre ihtiyaçların tespiti ve temini vb.) saptanması ve bu yönde bir harita çıkarılması hedeflenmektedir.

Proje sonunda bir toplumsal cinsiyet eşitliği rehberi oluşturularak, Toplum Gönüllüsü gençler tarafından geliştirilip uygulanan yerel projeler arasında toplumsal cinsiyet eşitliği ve/veya kadın hakları konulu projelerin artışının sağlanması ve bir model sunulması planlanmıştır.

Proje 4 ay boyunca, 8 Toplum Gönüllüsü örgütlenme tarafından uygulanmaktadır. Örgütlenmelerin toplantılarından, eğitim ve projelerine kadar her faaliyetlerinde görev dağılımları, sorumlular, karar ve yetkinliklerde ağırlık, cinsiyete göre ihtiyaçlar izlenerek tespit edilir ve raporlanır.

Neden Örnek Alınabilir?

"MorDüşün!" bir izleme projesi olması ve ihtiyaçların tespit edilerek, ihtiyaçlara yönelik öneriler getirilmesi bakımından örnek alınabilecek iyi bir projedir. Proje toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili bir model sunar ve kadınların örgütlenmelerde nicel ve nitel katılımının arttırılmasını hedefler.



Toplum Gönüllüleri Vakfı Erkeklik İstisnai Bir Durumdur Fotoğraf Sergisi Projesi

“Erkeklik İstisnai Bir Durumdur” Fotoğraf Sergisi Projesi, gençlerin toplumsal cinsiyet rollerini sorgulaması amacıyla fotoğraf çekmeleri ve bu fotoğrafları sergilemeleriyle oluşan bir farkındalık yaratma projesidir.

“Erkeklik İstisnai Bir Durumdur” Fotoğraf Sergisi’nde gündelik hayatta kadınlara ve erkeklere ait olduğu varsayılan ve onlardan yapmaları beklenen işler, meslekler, giysiler, duruşlar, bakışlar, aksesuarlar ve sözlerin her iki cinsiyete ait olabileceği fikri üzerinden çekilmiş fotoğraflar yer almakta ve böylelikle kadınlar ve erkeklerle ilgili kalıp yargılar yıkılmaya çalışılmaktadır.

Neden Örnek Alınabilir?

Proje farklı erkeklik ve kadınlık rolleri üzerinden, toplum tarafından cinsiyetlere atfedilmiş rollerin sorgulanmasını sağlar. Kadınlık ve erkeklik rollerinin bireyler üzerinde kurduğu tahakkümü gözler önüne serer. Bu sebeple uygulanabilecek ve örnek alınabilecek iyi bir projedir.



Karakutu Derneği Sokağın Konuşulmayan Hafızası: Toplumsal Cinsiyet Temelli Hafıza Yürüyüşü

Hafıza Yürüyüşü, her gün önünden geçtiğimiz kent mekanlarının sessizleştirilen hikayelerinin genç gönüllüler tarafından araştırılıp yürüyüşe katılanlarla paylaşıldığı bir etkinlikler dizisidir.

“Sokağın Konuşulmayan Hafızası” başlıklı yürüyüşte genç katılımcılarla Beyoğlu ve Şişli civarındaki 4 mekanda ve kapanış oturumundaki çeşitli uygulamalarla toplumsal cinsiyet temelli şiddetin farklı yansımaları ele alınmaktadır.

Genç katılımcıların şifreleri çözerek buldukları dış mekanlarda hem cinsiyet ve cinsel yönelim temelli şiddet ve baskıların yakın tarihi üzerinden konuşulmakta hem de bu şiddet ve baskı karşısında geliştirilen direniş pratiklerinden bahsedilmektedir.

Neden Örnek Alınabilir?

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet konusunda hafıza, bellek ve deneyim birikimi çok önemlidir. Hafıza yürüyüşü etkinliğinde seçilen yaratıcı yöntemler; bu belleğin oluşması, deneyim paylaşımları ve farkındalık yaratma açısından önemli bir fırsat yaratır.



Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Gençlik Topluluğu Kadın Dostu Akdeniz Projesi

“Kadın Dostu Akdeniz” projesi ile Akdeniz Üniversitesi kampüsünde “Kadın Dostu Pilot Kampüs” uygulaması başlatılarak, kampüsün genç kadın öğrencilerin güvenli yaşayacağı bir yer haline getirilmesi hedeflenmektedir.

Neden Örnek Alınabilir?

Yaşama alanlarına yönelik projeler özellikle cinsel şiddet konuları ile ilgili önleyici bir nitelik taşımaktadır. Bu gibi projeler hem sorunların tespiti açısından çok önemlidir, hem de ihtiyaçlar üzerinden yapılacak görüşmeler ile savunuculuk çalışmalarına katkı sağlamaktadır.



Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği

Sağlıkta Genç Yaklaşımlar Derneği Genç Kadın Akademisi Projesi

Projenin hedefi genç kadınları güçlendirmek ve cinsel sağlık-üreme sağlığı ile ilgili farkındalıklarını artırarak davranış değişikliği yaratmaktır.

Bu amaçla Ankara’dan gelen katılımcılar ile 4 hafta sonu şiddet, toplumsal cinsiyet, cinsel sağlık ve üreme sağlığı konularında atölyeler yapılmış ve akademinin sonunda ‘Genç Kadının Politika Belgesi’ ve bilgilendirme broşürü çıkartılmıştır.

Genç Kadının Politika Belgesi, Türkiye’de genç kadın olmanın ne demek olduğu, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ne olduğu ve bu duruma karşı çözüm önerilerini içermektedir. Bilgilendirme broşüründe ise şiddetin ne olduğu, şiddet çeşitleri ve şiddet durumunda aranabilecek telefon numaraları gibi bilgiler mevcuttur. Bilgilendirme broşürü ve Genç Kadının Politika Belgesi derneğin internet sitesinde online olarak bulunmaktadır.

Neden Örnek Alınabilir?

Cinsel sağlık ve üreme sağlığı gibi tematik bir konuda yapılan atölyeler; ihtiyaç tespiti, bilgilendirme ve farkındalık yaratma açısından çok önemlidir. Atölye formatının kullanılması ise etkinlikte deneyim paylaşımlarına da alan açmış olur. Sonunda yer alan politika belgesi ise proje çıktıları üzerinden savunuculuk faaliyetleri yürütülerek bu gibi projelerin yaygınlaştırılmasını sağlar.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği Ne Var Ne Yok?!

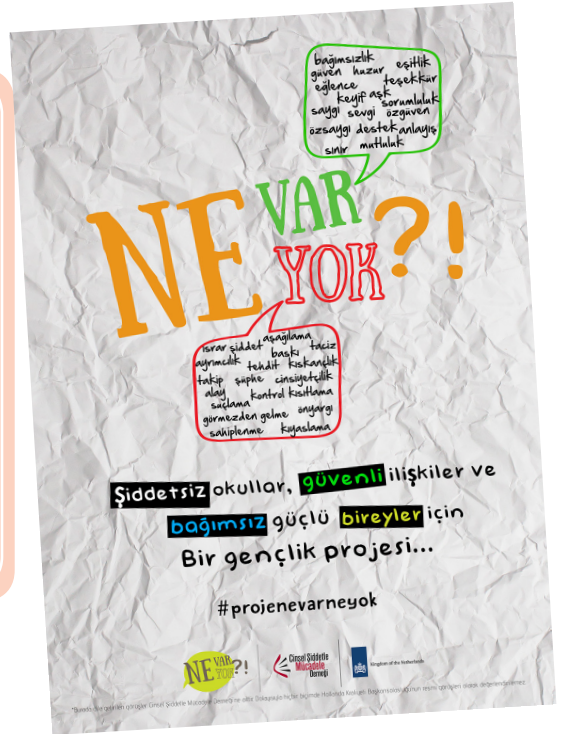
Ne Var Ne Yok?!, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nin ilk gençlik projesidir.

Proje; toplumsal cinsiyet temelli şiddet, ayrımcılık, akran zorbalığı, sanal şiddet, flört şiddeti ve güvenli ilişkiler gibi konularda hem öğrencileri hem eğitimcileri bilgilendirmek, güçlendirmek, farkındalıklarını artırmak ve böylece şiddet vakalarını en aza indirmeye yönelik koruyucu-önleyici bir model geliştirmek üzere pilot çalışma olarak tasarlanmıştır.

2016-2017 öğretim yılında, İstanbul'un farklı liselerinde, okul rehberlik birimleri ile işbirliği içerisinde yürütülen projenin sonunda bir araştırma raporu ve rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlar için uygulama el kitabı çıkarılması hedeflenmektedir.

Neden Örnek Alınabilir?

Bu proje flört şiddeti konusunda koruyucu-önleyici çalışmalar kapsamında görülebileceğinden çok önemlidir. Hem katılımcı öğrencilerde hem de eğitimcilerde farkındalık yaratabilmek için uygulanan atölye çalışmaları formel olmayan yöntemlerin de projenin içerisine dahil edildiği interaktif bir öğrenme ve paylaşım ortamı yaratır.





Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği (Kaos GL) LGBTi Bireyler İçin Korku ve Güven Alanı Haritası Projesi

Proje, LGBTİ+’ların sosyal hayatta yaşadıkları ayrımcılık, hizmet alamama ya da kalitesiz, eksik hizmet alma gibi durumların yaygın olarak görülmesinden dolayı, online haritalandırma ile LGBTİ+’ların özgürce, çekinmeden kullanabilecekleri mekanların yaygınlaştırılmasını ve diğer mekanların da bu homofobi ve transfobi karşıtı harekete destek vermesi için teşvik edilmesini amaçlamaktadır

Proje kapsamında Ankara’nın Çankaya ilçesinde yaşayan 732 LGBTİ+’ın katıldığı bir anket düzenlenerek ayrımcı tavırlara maruz kaldıkları ve kalmadıkları mekanların bilgisi alınmıştır. Araştırmadan çıkan sonuçlarla mekan ve bölgeler arasında ihlal, baskı, ve şiddetin (sözlü/fiziksel) en yoğun yaşandığı yerden en aza doğru bir sıralama şekli ile mekanların LGBTİ+ dostu olup olmama durumu bir haritalama çalışması ile somutlaştırılmıştır.

Araştırma ve harita baz alınarak proje ekibi, LGBTİ+’lara ayrımcı tavırlar sergileyen mekanlara avukat eşliğinde giderek görüşmeler gerçekleştirmiş ve LGBTİ+’lar için güvenli ve özgür alanları belirleyip, diğer alanları da bu hale gelmeleri için teşvik etmişlerdir.

Neden Örnek Alınabilir?

Bu gibi saha araştırmaları problem alanlarını belirlemek, analiz etmek ve savunuculuk çalışmaları yürütmek için çok önemlidir.

Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları İçin Önerilen Etkinlikler

- Stant Çalışmaları

Amaç: Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, flört şiddeti gibi tematik konularda bilgilendirme yapmak ve farkındalık yaratmak.

Uygulama: Seçilecek tematik bir konuda bilgilendirici broşürler hazırlanarak stantlarda bilgilendirme çalışmaları yapılabilir. Dağıtılacak materyaller üzerinden ilgili konuda farkındalık yaratılması sağlanır.

Öneri: Burada çalışma yapacak olan kişilerin belirlenen konu ile ilgili yeterince bilgi sahibi olması önemlidir. Dağıtılacak materyallerin hazırlanmasında da yukarıda belirtilen dil, görsel kullanımı gibi konulara dikkat edilmeli, tematik konularda uzman kişi ve kurumlardan destek alınmalıdır.

- Söyleşi, Panel ve Atölye

Amaç: Dikkat çekmek istenilen konu ile ilgili (flört şiddeti, cinsel şiddet, kadının güçlenmesi gibi) uzman kişilerin katılımı ile bilgilendirme yapmak ve farkındalık yaratmak.

Uygulama: Belirlenen tematik bir konuda uzman kişiler çağırılarak panel ve söyleşi etkinlikleri düzenlenebilir. Ayrıca yine alandan uzman kişiler davet edilerek; katılımcı sayısı sınırlı tutulan, özel olarak belirli bir konuya yönelik ve formel olmayan yöntemlerle etkileşimli bir biçimde gerçekleştirilebilecek atölyeler düzenlenebilir.

Öneri: Temaya göre ilgili akademisyenler, sivil toplum kuruluşları ve inisiyatiflerden destek almak çok önemlidir.



- Fotoğraf Sergileri

Amaç: Etkinliği planladığımız alandaki yerel halkın, kullanılacak görseller sayesinde konuya ilgisini ve farkındalığını artırmak.

Uygulama: Belirlenen tematik konularda seçilecek fotoğrafların sergilenmesi sağlanır.

Öneri: Sergilemek istediğiniz fotoğrafların ve görsellerin konuya dair verilecek mesajlarla uygunluğuna ve ilişkisine dikkat edilmelidir. Seçilen görsellerin kullanımından önce yine tematik konuyla ilgili uzmanlara danışıp görsellerin uygunluğunu teyit edebilirsiniz.

- Savunuculuk Faaliyetleri

Amaç: Toplumsal cinsiyet alanında çeşitli kampanyalar, görüşmeler gerçekleştirip feminist bilgi üretimi yaparak savunuculuk faaliyetleri ile bu konuda politika üretmek.

Uygulama: Çeşitli şekillerde uygulanabilir. Sosyal medya üzerinden ya da birebir kampüste yürütülebilecek bir kampanya olabileceği gibi tematik bir konu üzerine hazırlanan bir politik metni yaymak, karar vericilerle bu metni paylaşmak ve bu anlamda görüşmeler gerçekleştirmek seçenekler arasında sayılabilir.

Öneri: Paylaşılacak metinlerin uygunluğu açısından uzman görüşleri almak önemlidir. Aynı şekilde hak temelli savunuculuk alanında çeşitli okumalar yapabilir, halihazırda yayınlanmış olan politik belgelere bakabilirsiniz.

- Saha Araştırması Faaliyetleri

Amaç: Sahada yürütülen bilgilendirici etkinlikler kadar araştırma çalışmaları da problem alanlarını belirlemek için çok önemlidir. Kampüste, yerel örgütlenmeler içerisinde yapılabilecek alan araştırmalarıyla sonrasında yapılacak etkinlikler için raporlar yazılabilir.

Uygulama Belirlenen spesifik bir konuda (Örneğin; kampüste yaşanan cinsel taciz) seçilecek yöntemler ile (anket, röportaj, derinlemesine görüşme vb.) yapılacak araştırmalardan sonra değerlendirme çalışması yapıp feminist bilgi üretimine katkı sağlanabilir. Bu çalışma sonrası yazılacak raporlar hem savunuculuk çalışmalarında birebir kullanılabilir hem de diğer etkinliklerin gerekçelendirilmesine temel hazırlamış olur.

Öneri: Saha araştırması adım adım ve bilimsel tekniklere dayanarak yürütülmesi gereken önemli bir çalışmadır. Hazırlanacak sorular, değerlendirme yöntemleri gibi adımlarda uzman kişilerden danışmanlık desteği almak gerekir.

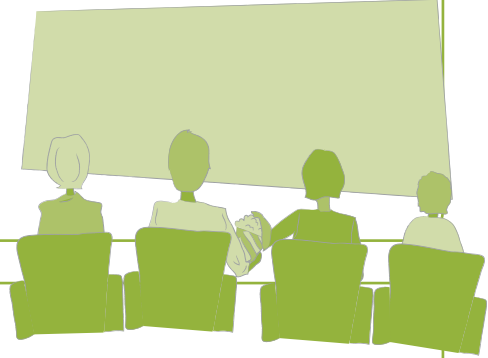


- Film Gösterimleri ve Film Çözümlemeleri

Amaç: Gösterimi yapılacak filmler aracılığıyla toplumsal cinsiyete dair konularda bilgilendirme çalışması yapmak ve farkındalık artırmak.

Uygulama: Bu etkinlik yalnızca film gösterimi şeklinde yapılabileceği gibi film çözümlemeleri ile zenginleştirilebilir. Böylelikle izlenen filmlerin tartışılması, verilen mesajların konuşulması etkinliğin etkisini artırabilir. Ancak böyle bir çalışma yapılacaksa film çözümlemesi için uzman bir kişiden destek almak çok önemlidir.

Öneri: Bu anlamda toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, feminist hareket, LGBTİ+ hareketi ile ilgili tematik filmler seçebilir ve çözümlemeler için Filmmor, Uçan Süpürge gibi oluşumlardan destek alabilirsiniz. LGBTİ+ temalı bir film gösteriminde Onur (Pride, 2014) ve Danimarkalı Kız (Danish Girl, 2015) filmleri seçilebilir. Feminist hareket ile ilgili Demir Çeneli Melekler (Iron Jawed Angels, 2004), Diren (Suffragate, 2015) ve Kadının Fendi (Made in Dagenham, 2010) izlenebilir.



- Sokak Röportajları

Amaç: Konuyla ilgili yerel halkın farkındalığını gözlemlemek ve çıkan kayıtlarla gözlemlerimizi paylaşmak.

Uygulama: Belirli bir amaç çerçevesinde, vurgusunu yapılmak istenen konuya dair sorular hazırlanarak, önceden belirlenen alanlarda, farklı insanlarla gerçekleştirilir.

Öneri: Sorular konuya uygun seçilmeli, soru dili olabildiğince sade ve herkesçe anlaşılabilir olmalıdır. Yapılacak röportajın içeriği, amaçları ve hedefleri ile ilgili bilgilendirme yapmak röportajın gerçekleştirildiği kişiler ve izleyenler açısından önemli olacaktır.

- Flashmob

Flash mob (ya da flashmob) birbirini tanımayan bir grup insanın internet üzerinden, e-posta veya sosyal ağlar vasıtasıyla daha önceden belirlenen yer ve zamanda, yine önceden kararlaştırılan, amacı genelde eğlence olan bir eylemi gerçekleştirdikten sonra dağılmaları esasına dayanan bir sosyal aktivitedir.⁷

Amaç: Etkinliğin yapılmasının planlandığı bölgedeki kişilerin dikkatini çekmek ve bu yolla çeşitli mesajları yaygınlaştırmak.

Uygulama: Etkinliği gerçekleştirecek ekip belirli bir dans koreografisi ve müzik belirler. Koreografide belirlenen yerlerde müzik kesilir, dans ekibi donar ve daha önceden belirlenen bir mesaj paylaşılır. Ardından müzik ve dans ile devam edilir.

Aynı zamanda etkinlik ekibinin hazırladığı dans ile başlanıp daha sonra etraftaki kişilerin katılımı ile çoğalan bir dans gösterisi olarak da uygulanabilir.

Öneri: Verilecek mesajların ve kullanılan müziğin şiddeti çağrıştırmamasına ve güçlendirici öğeler içermesine dikkat edilmelidir.



7- Wikipedia, Erişim Tarihi: 03.04.2017

Kaynak Metinler ve Kaynakça

Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Tasfiye Edilmesine Dair Sözleşme (CEDAW).
Bağlantı: <http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/cedaw.pdf>

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

Türkiye’de Cinsel Yönelim veya Cinsiyet Kimliği Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu, 1 Ocak – 30 Haziran 2010.

Özlem Çolak, LGBTİ'lere Yönelik Ayrımcılıkla Mücadeleye Yönelik İnsan Hakları Eğitimi Programı Eğitici El Kitabı, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi Yayınları, Kasım 2015.

Aksu Bora, Sivil Toplum Kuruluşları için Toplumsal Cinsiyet Rehberi, STGM, 2008.
Bağlantı: <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/s/t/stk-lar-icin-toplumsal-cinsiyet-rehberi.pdf>

İdil Işıl Gül - Ulaş Karan, AYRIMCILIK YASAĞI Kavram, Hukuk, İzleme ve Belgeleme, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Şubat 2011.

Toplumsal Cinsiyet Konu(şma)ları: Gençleri Etkileyen Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet Hakkında Bir Kılavuz, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Şebeke Gençlerin Katılımı Projesi Kitapları - No:2, Ocak 2014.

İlknur Üstün, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği: Hesaba Katabiliyor muyuz?, STGM, 2011.
Bağlantı: <http://panel.stgm.org.tr/vera/app/var/files/t/o/toplumsal-cinsiyet-esitligi-2-basim.pdf>

Femifesto, Cinsel Şiddet Alanında Hak Temelli Yayıncılık Broşürü, Çeviren: Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, Temmuz 2016.

Hilal Demir, Kolaylaştırıcılar İçin Şiddetsiz Yöntemler El Kitabı, Şiddetsizlik Eğitim ve Araştırma Merkezi, Kasım 2016.

Haklarımız Var!, Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği, Aralık 2013.

Cinselliğimiz Var!, Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği, Aralık 2013

Ekonomik Haklarımız Var!, Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği, Aralık 2013

Judith Butler, Taklit ve Toplumsal Cinsiyete Karşı Durma, Çeviren: Osman Akınhay, Agora Yayınevi, 2007.

Judith Butler, Cinsiyet Belası, Çeviren: Başak Ertür, Metis Yayınları, 2008.

Judith Butler, Bela Bedenler, Çeviren: Cüneyt Çakırlar ve Zeynep Talay, Pinhan Yayıncılık, 2014

Vanessa Baird, Cinsel Çeşitlilik, Çeviri: Hayrullah Doğan, Metis Yayıncılık, 2017

Kollektif, Queer Tahayyül, Sel Yayıncılık, 2013

Kollektif, Queer Temaşa, Sel Yayıncılık, 2016

Monique Witting, Straight Düşünce, Çeviren: Leman Sevda Darıcıoğlu, Pınar Büyüktas, Sel Yayıncılık, 2013

Türkiye'deki Kadın Örgütleri, İnisiyatifler ve Feminist Yayın Platformları

Amargi, www.amargidergi.com

AÇEV - Anne Çocuk Eğitim Vakfı, www.acev.org

Barış için Kadın Girişimi, www.barisicinkadinlar.com

Bodrum Kadın Dayanışma Derneği (BKD), www.bkdd.blogspot.com.tr

Boğaziçi Üniversitesi Kadın Araştırmaları Kulübü (BÜKAK),
www.bukak.boun.edu.tr

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği (CSMD), www.cinselsiddetlemucadele.org

Çatlak Zemin, www.catlakzemin.com

Feminist Atölye (FEMA), www.feministatolye.org

Feminist Kadın Çevresi, www.feminisite.net

Feminist Sözlük, www.feministsozluk.com

Filmmor Kadın Kooperatifi, www.filmmor.org

Gazete Sujin, www.gazetesujin.com

İmece Ev İşçileri Sendikası, www.imeceeviscilerisendikasi.org/

İstanbul Uluslararası Kadınlar Derneği - International Women Of İstanbul,
www.iwi-tr.org

İstanbul Kadın Müzesi, www.istanbulkadınmuzesi.org

Jin Haber Ajansı (JINHA), www.jinha.com.tr

Kadın Adayları Destekleme Derneği, www.ka-der.org.tr

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Derneği,
www.kadincinayetlerinidurduracagiz.net

Kadın Cinayetlerine Karşı İsyandayız,
www.kadincinayetlerineisyandayiz.blogspot.com.tr

Kadın Dayanışma Vakfı, www.kadindayanismavakfi.org.tr

Kadın Emeği ve İstihdamı Girişimi (KEİG), www.keig.org

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV), www.kedv.org.tr

Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, www.kadineserleri.org
Kadın Merkezleri Vakfı (KAMER), www.kamer.org.tr
Kadınlara Hukuki Destek Merkez Derneği (KAHDEM), www.kahdem.org.tr
Kadının İnsan Hakları - Yeni Çözümler Derneği www.kadinininsanhaklari.org
Kazete, www.kazete.com.tr
Kampüs Cadıları
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar, www.feministyaklasimlar.org
Lezbiyen Biseksüel Feministler, www.lezbifeministler.com
Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, www.mavikalem.org
Mediz - Kadınların Medya İzleme Grubu, www.mediz.org
Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, www.morcati.org.tr
Mor Dayanışma
Nar Kadın Dayanışma Ağı
Pazartesi, Feminist, Kaktüs Arşivi, www.pazartesidergisi.com
Petrol-iş Kadın Dergisi, petrol-is.org.tr/kadindergisi
Reçel Blog, www.recel-blog.com
Sığınaklar ve Danışma/DAYANİŞMA Merkezleri Kurultayı (Sığınaksız Bir Dünya),
www.siginaksizbirdunya.org
Sosyalist Feminist Kolektif, Feminist Politika Dergisi,
www.sosyalistfeministkolektif.org
Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER), www.kagider.org
Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği, www.ucansupurge.org
Van Kadın Derneği (VAKAD)
Yeryüzü Kadınları, www.yeryuzukadinlari.org
40 Tilki Kadın İnisiyatifi, www.40tilkiblog.wordpress.com
5 Harfliler, www.5harfliler.com
CETAD - Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği

Türkiye'deki LGBTİ+ Örgütlenmeler, İnisyatifler ve Faydalı Linkler

Gökkuşağının Kızılı, www.gokkusaginkizili.org

Hêvî LGBT İnisyatifî (İstanbul)

İstanbul LGBTT Dayanışma Derneği, www.istanbul-lgbt.net/lgbtt/

İnterseksüel Şalala, www.intersexualshalala.wordpress.com/

Kaos GL Derneği (Ankara), www.kaosglternegi.org/anasayfa.php

KeSKeSoR LGBTİ Diyarbakır

Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği (Ankara),
www.kirmizisemsiye.org

Kürriyet - LGBTİ Podcast Külliyyatı, www.kurriyet.com

Lambdaistanbul Dayanışma Derneği, www.lambdaistanbul.org

Lezbiyen Biseksüel Feministler, www.lezbifeministler.com

LİSTAG (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks Bireylerin Aileleri ve Yakınları Grubu) www.listag.wordpress.com

Mersin LGBT 7 Renk Derneği, www.facebook.com/MersinLgbt7Renk

MorEl Eskişehir LGBTT Oluşumu, www.moreleskisehir.blogspot.com.tr

Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği (Ankara), www.pembehayat.org

Siyah Pembe Üçgen Derneği (İzmir), www.siyahpembe.org

Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPOD) (İstanbul), www.spod.org.tr

Trans Danışma Merkezi Derneği (Ankara), www.t-der.org

Voltrans Trans Erkek İnisyatifî, www.vol-trans.blogspot.com.tr

ZeugMadi LGBT (Gaziantep), www.facebook.com/ZeugMadi



Toplumsal
Cinsiyet Eşitliği
Anaakımlaştırma
Programı

Hobyar Mah. Aşirefendi Cad. Ankara-Konya
Han No: 20 K: 4 34112 Eminönü - İstanbul - TR
www.tog.org.tr | info@tog.org.tr
www.genckadinfo.org

+90 212 522 10 30
+90 212 522 10 32

www.facebook.com/Toplum.Gonulluleri.Vakfi
www.twitter.com/TOGVakfi
www.instagram.com/TOGVakfi/

ISBN: 978-605-84205-5-7